

Tisdagen den 11 december

Kl. 13.00–14.32

---

### **§ 1 Anmälan om granskningsrapport**

Tredje vice talmannen anmälde att följande granskningsrapport hade kommit in från Riksrevisionen och överlämnats till finansutskottet:  
RiR 2018:31 Bädda för bättre tillsyn – statens vägledning av kommunal tillsyn

### **§ 2 Ärenden för hänvisning till utskott**

Följande dokument hänvisades till utskott:

Skrivelse

2018/19:21 till utbildningsutskottet

Motioner

2018/19:2999 till försvarsutskottet

2018/19:2998 till arbetsmarknadsutskottet

### **§ 3 Ärende för bordläggning**

Följande dokument anmäldes och bordlades:

Trafikutskottets utlåtande

2018/19:TU3 Kommissionens EU-strategi för automatiserad och uppkopplad rörlighet

#### § 4 Ny lag om tobak och liknande produkter

Socialutskottets betänkande 2018/19:SoU3

Ny lag om tobak och liknande produkter (prop. 2017/18:156)  
föredrogs.

Kammaren biföll utskottets förslag att ärendet fick avgöras trots att det varit tillgängligt kortare tid än två vardagar före den dag då det skulle behandlas.

Anf. 1 LENA EMILSSON (S):

Fru talman! I dag ska vi debattera betänkandet *Ny lag om tobak och liknande produkter*. Jag vill inleda med att yrka bifall den gemensamma reservationen från Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Miljöpartiet. Propositionen är ett steg framåt för folkhälsan. Den innehåller ett antal förslag som ska minska bruket av tobak, minska hälsoklyftor i samhället och motverka illegal handel.

Vi vet vilka omfattande skador tobaksanvändning och tobaksrökning orsakar med ett stort lidande för enskilda individer och en stor kostnad för samhället. Trots att kunskapen om tobakens skadeverkningar är utbredd använder 19 procent av Sveriges befolkning tobak varje dag. Snusande har passerat rökning, och dagligen snusar 11 procent av befolkningen medan 9 procent röker.

Ungefär vart sjunde dödsfall i Sverige orsakas av tobak. Ca 3 500 dödsfall i hjärt-kärlsjukdomar beräknas årligen bero på rökning. Samtidigt beräknas varje år även ca 2 300 människor avlida på grund av KOL, kroniskt obstruktiv lungsjukdom, och ungefär 3 200 personer av lungcancer. Uppgifterna kommer från Hjärt-Lungfondens faktablad om tobak.

Enskilda individer betalar ett högt pris genom lidande i form av dålig hälsa och kortare livslängd. Tobaksbruk är en av de viktigaste orsakerna till ojämlik hälsa. Sjukvården har stora utmaningar redan i dag, och kostnaderna enbart för rökningens skadeverkningar beräknas uppgå till 31,5 miljarder kronor.

Tobaksfakta skriver att även de som inte själva röker drabbas genom passiv rökning. De får i sig nikotin och de ca 7 000 kemiska ämnen som rökarnas cigaretter innehåller. Ett femtiotal av dem är cancerframkallande eller misstänks framkalla cancer. Ett par av ämnena är totalförbjudna i svenska arbetsmiljöer av Arbetarskyddsstyrelsen. Men det gäller inte om de produceras av rökare. Det anges vidare att passiv rökning är orsaken till mellan 20 och 30 procent av all barnastma.

Mot bakgrund av tobakens skadlighet är denna proposition ur ett folkhälsoperspektiv mycket viktig. Ska vi klara framtidens sjukvård måste vi satsa mer på förebyggande insatser.

En viktig del i propositionen är förslaget att rökförbud utvidgas till att omfatta uteserveringar, entréer till lokaler och andra utrymmen som allmänheten har tillträde till liksom hållplatser i kollektivtrafik, idrottsplatser och allmänna lekplatser. Detta gäller även elektroniska cigaretter. I grund och botten handlar det om att rökfrihet ska vara det normala. Till sommaren kommer många människor att kunna glädja sig över att sitta ute i solskenet på en uteplats utan att besväras av rök.

Fru talman! En annan del i propositionen handlar om förslag om tillståndsplikt för handel med tobak och om regler för spårbarhet och säkerhetsmärkning av tobak, vilket är ett led i bekämpning av illegal tillverkning, hantering och smuggling av tobaksvaror.

I propositionen föreslås även striktare regler för marknadsföring på internet. Ungdomar är en viktig målgrupp. Att skydda barn och unga är oerhört viktigt inför framtiden. Enligt Tobaksfakta börjar ungefär 16 000 barn med tobak före 18 års ålder. Studier visar ett tydligt samband mellan exponering för tobaksreklam och tobakskonsumtion hos barn. De som ser mest reklam använder mest tobak.

Tillgänglighetsbegränsande åtgärder har därför stor betydelse för att förhindra att unga börjar använda tobak. Begränsning av marknadsföring är en viktig del, att ta bort självbetjäning av tobaksvaror en annan liksom förslaget att snusdosor måste innehålla minst 20 portioner per förpackning. Det är bra, för små billiga förpackningar kan vara mer lockande för ungdomar.

Det är beklagligt att de borgerliga partierna inte har varit beredda att stödja propositionen fullt ut och bifalla de förslag till skärpning av lagen när det gäller marknadsföring av tobaksvaror och ett införande av ett förbud mot självbetjäning och rökning på uteplatser.

Vår utgångspunkt är att ingen människa ska bli nikotinberoende av någon tobaksprodukt.

(Applåder)

Anf. 2 JOHAN HULTBERG (M):

Fru talman! Tobaksrökning är en av de absolut främsta förebyggbara riskfaktorerna för sjukdom och för tidig död. Rökning ökar risken för en lång rad sjukdomar såsom hjärt-kärlsjukdom, diabetes samt inte minst KOL och lungcancer. Dessa och andra negativa hälsoeffekter av tobaksrökning är välbelagda och leder i Sverige till över 10 000 dödsfall och att omkring 100 000 svenskar varje år insjuknar i rökrelaterad sjukdom. Det finns således ett mycket starkt vetenskapligt stöd för att det är folkhälsopolitiskt motiverat att vidta ytterligare åtgärder för att minska rökningen.

Fru talman! Vi moderater vill ta ytterligare steg för att minska rökningen och de tobaksrelaterade skadorna. Därför ser vi det som angeläget att utveckla den svenska tobakspolitiken. Politiken och lagstiftningen, menar vi, bör utgå ifrån forskning och vetenskap. Den ska syfta till skademinimering, och åtgärder i form av till exempel olika typer av förbud eller andra insatser för att minska tobaksbruket och dess skadeverkningar måste vara proportionerliga. S- och MP-regeringens proposition brister dessvärre, fru talman, på alla dessa punkter.

I propositionen *Ny lag om tobak och liknande produkter* finns det mot bakgrund av vad jag inledningsvis sagt både förslag och resonemang som vi moderater välkomnar och förslag och resonemang som vi avvisar. Förslag vi välkomnar är till exempel att göra lekplatser, idrottsplatser och hållplatser inom kollektivtrafiken rökfria. Det är viktigt att skapa fler rökfria miljöer, särskilt för barn och unga.

Vi säger dock nej till att ta bort det undantag i den nuvarande lagstiftningen om rökförbud på krogen som innebär att rökning är tillåten på uteserveringar. Vi säger också nej till att rökförbudet även ska utökas till att omfatta andra produkter än rökto bak. Detta är åtgärder som vi menar inte

är proportionerliga och inte har tillräcklig vetenskaplig grund. För oss moderater är det viktigt att värna äganderätten och näringsfriheten. Ett rökförbud på uteserveringar inskränker dessa grundläggande rättigheter utan att ge några stora hälsovinster. Därför reserverar vi oss mot dessa förslag.

Fru talman! Åter till det som är bra i propositionen! Det är bra att det nu införs tillståndskrav för att få sälja tobaksprodukter. Vi vill se förstärkt kontroll och tillsyn för att säkerställa att bara seriösa aktörer släpps in på marknaden och att handeln följer lagen, särskilt vad beträffar att man inte säljer tobak till minderåriga. Ett tillståndskrav efterfrågade Moderaterna och övriga allianspartier i ett tillkännagivande till regeringen redan 2014, och vi välkomnar naturligtvis att även de rödgröna partierna nu står bakom detta.

Det är naturligtvis också bra att vi nu fullt ut implementerar tobaksdirektivets krav om spårning och märkning. Bra regler och system för spårning och märkning är viktiga verktyg för att minska den illegala handeln med tobaksvaror. Att bekämpa den illegala handeln är viktigt först och främst av folkhälsoskäl men även för att bekämpa den organiserade brottsligheten och dess inkomstkällor. Med minskad illegal handel ökar också skatteintäkterna, vilket är välkommet och välbehövligt.

Fru talman! Propositionen innehåller dock alltså även en lång rad förslag som vi moderater säger nej till. Några har jag redan nämnt. Från Moderaternas sida vänder vi oss emot att regeringen i propositionen inte tydligt beaktar produktens olika hälsoeffekter. Vidare tycker vi att det är allvarligt att det övergripande målet om att minska tobaksbruket överlag uppenbarligen har överordnats målet om att minska de tobaksrelaterade skadorna. Att rädda liv och att minska de tobaksrelaterade skadorna är Moderaternas huvudsakliga fokus.

Av detta följer att vi prioriterar insatser för att minska rökningen och att vi värnar det svenska snuset. Snus är förvisso ingen hälsoprodukt men framstår likväl som en viktig förklaring till varför Sverige har väsentligt färre rökare än EU-snittet. Sverige har EU:s lägsta tobaksrelaterade dödlighet. I 24 av övriga 27 medlemsstater är den tobaksrelaterade dödligheten mer än dubbelt så hög som i Sverige. En förklaring till varför Sverige relativt sett har så få rökare och så låg tobaksrelaterad dödlighet är snuset. Många snusar i stället för att röka.

Givet att snuset tycks ha en viktig roll för att minska rökningen och de tobaksrelaterade skadorna är det fel att i politiken likställa snus med rök-tobak och att på olika sätt detaljreglera snuset. Att röka är livsfarligt, vilket motiverar en strikt och stram lagstiftning, men att snusa är knappast det. Våra svenska erfarenheter är ju tvärtom att snuset faktiskt har räddat liv och minskat de tobaksrelaterade skadorna. Det är anmärkningsvärt att S, MP och V tycks blunda för detta.

Som tur är, fru talman, har dock snusförnuftet segrat i utskottet. Utskottet avstyrker regeringens förslag om att förbjuda självbetjäning. Det ska även i fortsättningen vara möjligt för snusaren att själv plocka och välja sin dosa med snus. Att vi har lyckats stoppa detta förslag innebär också att många handlare, särskilt med små butiker på landsbygden, slipper höga kostnader för att bygga om sina butiker. Utskottet säger också nej till att helt förbjuda marknadsföring inne på försäljningsställen. Det ska fortfarande vara möjligt, menar vi, att i en butik till exempel marknadsföra en ny sorts snus.

När det gäller näthandeln vill de rödgröna gå ännu mycket längre och förbjuda handlarna att visa bilder på sina produkter. Man försöker slå undan benen för näthandeln genom att i lagstiftning diskriminera den. Propositionen innebär nämligen att fysiska butiker till skillnad från nätbutiker ska få exponera sina produkter.

En nätbutik kan dock ansöka om ett så kallat utgivningsbevis, vilket ger en hemsida skydd enligt yttrandefrihetsgrundlagen. Men detta är ett omständligt och osäkert sätt att få tillstånd att göra något så elementärt som att visa upp bilder på de olika snussorter som man har till försäljning. Därför kräver en utskottsmajoritet, utifrån den gemensamma motionen från Moderaterna och Centern, att regeringen redan i vår ska återkomma med ett lagförslag om hur nätbutikerna kan ges möjlighet att visa bilder på sina produkter utan att behöva krångla med utgivningsbevis.

Fru talman! Ska tobakspolitiken vara trovärdig måste den bygga på fakta, och åtgärderna måste vara rimliga. Detta är vad Moderaterna står för. Vi säger ja till effektiva åtgärder för att minska rökningen, men vi säger nej till klåfingriga regler och förbud rörande snuset. Därför vill jag avslutningsvis, fru talman, yrka bifall till reservation nr 14, som handlar om att inte reglera antalet prillor i en snusdosa.

(Applåder)

Anf. 3 LENA EMILSSON (S) replik:

Fru talman! Johan Hultberg från Moderaterna talar om hur farlig tobaksrökningen är och hur det är vetenskapligt belagt. Trots det har Moderaterna valt att säga nej till förslaget om rökförbud på uteserveringar. Ungefär 91 procent av svenskarna röker inte över huvud taget. Trots alla rapporter om hur farlig för hälsan passiv rökning är, vilket också är vetenskapligt belagt, röstar ni nej. Ni säger nej, trots att även barn och ungdomar finns på uteserveringar. Ni säger nej på folkhälsans bekostnad och på barnens och ungdomarnas bekostnad. Varför?

Anf. 4 JOHAN HULTBERG (M) replik:

Fru talman! Det gäller att föra en politik som bygger på vetenskap när det gäller problemformuleringar. Att rökning är ett stort problem är vi överens om. Där är det vetenskapliga underlaget helt enormt. Det finns inget som helst tvivel om att rökning är ett enormt folkhälsoproblem.

Nästa steg är att lägga fram förslag på åtgärder som har stöd i vetenskapen för att de är effektiva och proportionerliga. Det har inte det förslag som ledamoten Emilsson hänvisar till, menar jag och Moderaterna.

Som i all politik står olika intressen och olika principer mot varandra. Det är viktigt att minska risken att utsättas för passiv rökning. Men det är också viktigt att respektera den privata äganderätten. Jag som konsument har ett fritt val att gå till en uteservering där rökning är tillåten eller inte. Däremot tycker jag att det är rimligt att vi skyddar våra barn från att utsättas för passiv rökning på en lekplats.

Politiken måste sätta gränser för hur långt in i det privata näringslivet och hur långt in i det privata livet den ska gå. Därför säger Moderaterna halt när det kommer till att ta bort det undantag som uteserveringar har. Detta undantag är inte ett stort folkhälsoproblem. Det finns inte starkt stöd i utredningar eller annat för att ta bort det. Den här regeringen drivs i tobakspolitiken av en moralism som tyvärr inte är särskilt effektiv. Man kan

vara motståndare till tobak, men jag tycker att förslagen ska baseras på gedigna underlag, vilka i det här fallet saknas.

Jag skulle vilja fråga ledamoten Emilsson vad som är det viktigaste för Socialdemokraterna. Är det att minska det totala bruket av snus eller är det att minska skadorna?

Anf. 5 LENA EMILSSON (S) replik:

Fru talman! Jag tycker att det mest liknar dåliga undanflykter från Moderaternas Johan Hultberg. Ni säger att vi inte beaktar hälsoeffekterna. Trots det vidgår Johan Hultberg själv att det finns vetenskapligt stöd för inte bara rökningens utan också tobakens skadlighet.

Det mest effektiva ur preventivt syfte är att inte använda tobak över huvud taget. Ni säger nej till förslaget om att skärpa reglerna om marknadsföring. Trots alla rapporter om skadeverkningar blundar ni för det. Vad våra ungdomar behöver är en helt tobaksfri miljö. Ni i Moderaterna mår mer om tobaksindustrin än om barns och ungdomars hälsa. Varför det?

Anf. 6 JOHAN HULTBERG (M) replik:

Fru talman! Visst är det härligt med de spontana inläggen i debatten! Det var inte direkt ett svar på min fråga. Emilsson är fast vid sina talepunkter på förhand som inte svarar mot vad jag sa i mitt inlägg. Jag ställde en konkret fråga till ledamoten Emilsson om Socialdemokraterna tycker att det är viktigast att minska det totala bruket av tobak eller att minska skadorna. Jag fick inget svar på den frågan.

Jag antar att det beror på att man blundar för det faktum att det är mindre farligt med snus än vad det är med röktobak. Om vi ska bedriva en seriös politik måste vi i lagstiftningen och i politiken göra skillnad på de olika tobaksprodukternas farlighet. Det gör inte Socialdemokraterna och regeringen. Det är ett allvarligt misstag enligt min och Moderaternas uppfattning.

Vad jag sa är att vi är helt överens om att rökning och tobak är hälsovådligt, och rökning är det extremt mycket. Men vi är inte överens om att det ger fritt fram för vilka former av åtgärder som helst. Det måste finnas en balans mellan vilka folkhälsopolitiska vinster man kan göra och vilken inskränkning man gör i det här fallet i den fria företagsamheten.

Jag som konsument har återigen ett fritt val att välja om jag går till en uteservering där det tillåts rökning eller inte. Jag gillar inte rökning. Jag tycker inte om rökning. Därför väljer jag gärna en uteservering som inte tillåter rökning. En annan kollega eller vän kanske har en annan premiss. Det är bra att man kan få välja.

Jag som individ och ledamoten Emilsson som individ har också ett personligt ansvar som vi inte kan ducka för. Vi måste hålla en rågång mellan hur långt den politiska makten ska gå när det gäller att reglera det fria företagandet och våra privatliv. Vi tycker att den gränsen överskrids med att ta bort undantaget för rökning på uteserveringar.

(Applåder)

Anf. 7 CHRISTINA ÖSTBERG (SD):

Fru talman! I dag ska vi debattera den omdiskuterade och efter långdraget arbete framtagna propositionen *Ny lag om tobak och liknande produkter*.

Vi ställer oss i stora drag bakom regeringens förslag då vi anser att propositionen i grunden är bra och viktig då den eftersträvar ett rökfritt samhälle. Folkhälsan är något vi satsar på, och vi anser att det finns många bra förslag i propositionen.

I Sverige ska ingen ofrivilligt behöva utsättas för passiv rökning, och speciellt inte barn. De kan sällan själva välja vilken miljö de ska vistas i. Barn är extra känsliga för tobaksrök då det bland annat kan förvärra barns astma och orsaka allergi.

Många studier visar att passiv rökning medför i stort sett samma hälso-risker som aktiv rökning. Hos astmatiker, allergiker och överkänsliga är det många gånger förknippat med akuta besvär. Principiellt är vi emot en alltför stor detaljstyrning, men vi har förståelse för att något måste göras.

Vi instämmer med några av remissinstansernas kritik kring hur vissa förslag praktiskt ska kunna genomföras. Ett rökförbud på allmän plats måste uppfylla vissa krav på precision för att eventuella oklarheter inte ska uppstå.

I restauranger är det med nuvarande regelverk möjligt att avsätta särskilda delar av serveringsmiljön för rökning. Det finns särskilda krav på utformning och ventilation för rökrum i restauranglokaler, och regeringen har inte för avsikt att ändra nuvarande regelverk.

Vi anser dock att det också bör vara möjligt att tillåta rökning på särskilda delar av uteserveringen om det avsätts en anvisad plats som uppfyller samma krav på utformning och ventilation som nuvarande regelverk för inomhusmiljön. Dessa avskilda platser får endast utgöra en mindre del av uteserveringen, och avsikten är att de endast ska användas för rökning.

För oss är det viktigt att serveringspersonal inte utsätts för passiv rökning. Vi kan även se att liknande rökrum kan placeras ut på till exempel tågperonger, entréer med mera eller där behov finns. Med vårt förslag tar vi hänsyn till icke-rökare, serveringspersonal och rökare.

Fru talman! Snus är en tobaksprodukt som konsekvent visat sig mindre skadlig för hälsan än cigaretter. Både skandinaviska och amerikanska undersökningar visar att många rökare använder rökfri tobak som en metod för att sluta röka.

Erfarenheterna från Sverige visar att förekomsten av snus bidrar till att färre människor börjar röka men även till att många slutar röka och börjar snusa i stället. Bäst är såklart att helt avstå från tobak.

Svenska män har en låg nivå av tobaksrelaterade sjukdomar trots att totalkonsumtionen av tobak är jämförbar med den i andra länder. Rökfri tobak utgör ett alternativ till cigaretter och andra rökprodukter, och framför allt finns inte problemet med passiv rökning.

Målet borde vara att i första hand minska tobaksbrukets negativa konsekvenser. Därför anser vi att man ska ta större hänsyn till snuset, att regeringens förslag därför inte ska omfatta snus och att nuvarande regler för snus bibehålls.

Prot. 2018/19:26

11 december

-----

*Ny lag om tobak och  
liknande produkter*

Vi vill även utreda ett eventuellt undantag för elektroniska cigaretter och påfyllningsbehållare. Dessa produkters farlighet gällande liv och hälsa står inte alls i proportion till tobaksrökningens skadeverkningar.

Vi delar utredningens syn att Folkhälsomyndigheten ska föra ett nationellt register för tillsyn, uppföljning och utvärdering av lagens tillämpning. Det skulle vara ett stort steg framåt vad gäller effektivisering av tillsynen.

Fru talman! Vi ställer oss bakom alla våra reservationer, men för tids vinnande yrkar jag bifall endast till reservationerna 1 och 9.

Anf. 8 SOFIA NILSSON (C):

Fru talman! Rökning av tobak är ett av de största hoten mot människors liv och hälsa i Sverige liksom i hela världen. Därför har Världshälsoorganisationen, WHO, antagit en konvention där medlemsstaterna förbinder sig att arbeta för att få bort rökningen.

Även om rökningen har minskat i Sverige under de senaste årtiondena röker fortfarande ungefär var fjärde gymnasieelev och drygt var tionde person dagligen, detta trots de kända riskerna för ökad sjuklighet och dödlighet. Det är också välkänt att de flesta som börjar röka gör det i tonåren.

De fyra stora rökrelaterade folksjukdomarna lungcancer, KOL, stroke och hjärtinfarkt stod för omkring 8 000 rökorsakade dödsfall per år. Utöver det dog omkring 4 000 rökare i ett fyrtiotal andra sjukdomar kopplat till just rökning.

Fler sjukdomar har också visat sig ha samband med rökningen. Av dem som vårdats på sjukhus har nära 100 000 personer blivit sjuka på grund av rökning. Av dessa insjuknade omkring 38 000 i de fyra stora rökrelaterade folksjukdomarna varav omkring 20 000 i KOL. Ungefär lika många har också vårdats för lunginflammation orsakad av rökning.

Tobaksrök kan vara hälsofarlig både ute i fria luften och inomhus. Allt beror på koncentrationen av farliga partiklar och hur lång tid man utsätts. Därför har flera av de länder som kommit längst med rökfria inomhuslokaler de senaste åren även börjat införa rökfritt i vissa utomhusmiljöer.

USA har några av de tuffaste röklagarna. Där är många utomhusmiljöer rökfria. I de flesta delstater är även uteserveringarna rökfria. Kanada har portat rökning från busskurer och perronger. Allt detta ligger också i linje med det som WHO starkt rekommenderar.

Skälet är att de vill skydda människor mot de hälsorisker som passiv rökning innebär. Jag hör ibland att den passiva rökning som ett barn eller en vuxen utsätts för i en busskur eller på en perrong inte kan vara hälsofarlig. Det är fel. För ett barn med astma eller någon annan kronisk luftvägsinfektion kan det innebära akuta andningssvårigheter att utsättas för cigaretttrök.

Konsekvenserna av rökning är värst för den som själv är rökare, men de är även svåra för den som mot sin vilja utsätts för rök. Konsekvenserna för Sverige är också stora. Enligt en studie från Institutet för Hälso- och Sjukvårdsekonomi kostar rökningen samhället över 31 miljarder kronor varje år. Det är mer än kostnaden för alla läkare och sjuksköterskor i hela den svenska primärvården tillsammans.

Den sjukdom och det lidande som individen drabbas av är tillsammans med den kostnad som belastar skattebetalarna orsaken till att Centerpartiet



har tagit ställning för att WHO:s tobakskonvention ska bli verklighet i Sverige. Det betänkande som riksdagen kommer att besluta om i morgon innebär att Sverige tar flera viktiga steg framåt.

Vi får en tillståndsplikt för dem som ska sälja tobak, vilket gör det lättare att ingripa mot dem som olagligt säljer tobak till ungdomar. Ett antal offentliga platser, till exempel perronger, busskurer, områden framför entréer till offentliga lokaler, lekplatser och idrottsplatser blir rökfria. Barnen med astma får rätt att stå i busskuren när det regnar, och den som vill röka får använda sitt paraply – inte tvärtom, som i dag.

Fru talman! Centerpartiet har tre reservationer i betänkandet. Det skarpaste verktyget, lagstiftning, behöver inte alltid användas för att nå ett mål. Vi tycker exempelvis inte att lag ska behöva användas för att uteserveringar ska bli rökfria. Allt fler restaurangägare väljer i dag att ha rökfria uteserveringar eftersom det ofta är vad gästerna efterfrågar. Denna utveckling behöver uppmuntras, men man behöver inte stifta lag om den.

Vi tycker inte att det finns vetenskapligt stöd för att utvidga rökförbudet till att gälla även örtprodukter för rökning och e-cigarett.

Vi tycker inte heller att staten ska bestämma hur stora snusförpackningarna ska vara. Snus kan inte vad gäller farlighet jämföras med rökning av tobak, och detta bör framgå av tobakslagen.

Jag yrkar därför bifall till utskottets förslag i betänkandet frånsett under punkt 7, där jag yrkar bifall till Centerpartiets reservation.

(Applåder)

Anf. 9 KARIN RÅGSJÖ (V):

Fru talman! Jag vill ge en eloge till Gabriel Wikström, den före ministern, som drog i gång arbetet med hela tobakspropositionen, men också till Annika Strandhäll, som fullföljde arbetet.

Jag har jobbat med folkhälsofrågor i stort sett i hela mitt liv. Det gäller alkoholfrågor, narkotikafrågor och frågor om sex och samlevnad. Jag har haft en viktig princip i detta arbete: att inte öppna dörren för lobbyisterna från vare sig alkoholindustrin eller tobaksindustrin.

Under resan med propositionen har jag blivit flitigt uppvaktad av diverse lobbyister från just tobaksområdet, och det har säkert ni också blivit. Men jag har valt att i stället lyssna på de läkare och forskare som arbetar med frågan. Jag har också valt att lyssna på de patienter som drabbas av exempelvis lungcancer.

Förra året träffade jag en man som sa: Se till att genomföra hela propositionen! Det var oerhört viktigt för honom och för den patientgrupp som han hade bakom sig. Om han tittar och lyssnar nu kan jag säga till honom att jag gjorde mitt bästa. Jag företräder folkhälsofrågan. Jag företräder inte tobaksindustrin när vi talar om tobak under begreppet folkhälsopolitik.

Varje år dör 7 miljoner människor i världen av tobak. 12 000 dödsfall per år i Sverige kan kopplas till en för tidig död på grund av rökning. I genomsnitt förlorar varje rökare mer än tio år av sitt liv. Att minska rökningen är förstås prio ett.

Nu får vi rökfria miljöer på uteserveringar. Det var i alla fall vad jag trodde, men jag vet inte om Sverigedemokraterna ställer sig bakom något annat förslag. Jag ser nu här i kammaren att ni inte gjorde det, så det tackar vi för! Det blir alltså förbud mot att röka på uteserveringar, fru talman. Det

tycker vi är vansinnigt bra för all personal som jobbar där och som besväras av röken.

Det blir rökfritt utanför entréer till offentliga lokaler. Det blir rökfritt i hela kollektivtrafiken, och det gäller busshållplatser och även lekplatser. Det är väldigt bra, speciellt för barn men även vuxna som har exempelvis astma. Det kan jag verkligen intyga.

Det finns dock en annan fråga som tickar på. Det gäller synen på marknadsföringen av cigaretter och snus, fru talman. För tobaksindustrin är barn och ungdomar en viktig målgrupp. Det är dem man ska försöka få med på tobakståget. Att begränsa tillgängligheten är en självklarhet i det förebyggande arbetet. Det gäller också att begränsa marknadsföringen av både cigaretter och annan tobak.

Den borgerliga majoriteten har hand i hand med Sverigedemokraterna – som så ofta – valt en helt annan väg än den ursprungliga propositionens. Utskottets förslag är nu att förbudet mot marknadsföring inte skärps. Det handlar då inte bara om snus utan också om cigaretter. Förslaget om förbud mot självbetjäning av tobaksvaror avstyrks också.

Utskottet, alltså den borgerliga majoriteten och Sverigedemokraterna, föreslår också ett tillkännagivande om bland annat marknadsföring av tobaksvaror på internet. Det är ju oerhört viktigt att se till att det finns kvar, inte sant? Detta är ett industrivänligt förslag från Centerpartiet, Liberalerna, Moderaterna, Kristdemokraterna och Sverigedemokraterna som verkligen går marknaden till mötes. Men det är inte ett förslag som på lång sikt gynnar folkhälsan.

Vår utgångspunkt är att ingen människa ska bli nikotinberoende, oavsett produkttyp. Den som är beroende av nikotin genom andra tobaksprodukter än cigaretter får förstås inte alls samma farliga skador som man får av just cigaretter. Men det är ändå ett beroende som man fastnar i.

Utskottet, det vill säga i det här fallet Centern, Moderaterna, Liberalerna, Kristdemokraterna och Sverigedemokraterna, kommer att rösta för att även cigaretter fortsätter att marknadsföras – för det blev ju liksom så här nu. Det blev inte bara snuset, utan det blev också cigaretterna.

I stora undersökningar i länder som har gått före oss, som Australien och USA, visar det sig att marknadsföring av tobaksprodukter har en mycket stor impact på unga och på barn. Slutsatsen blir att barn som frekvent ser tobaksvaror i butiker löper betydligt högre risk att testa rökning och högre risk att börja röka regelbundet än dem som mer sällan utsätts för tobaksskytning.

Vi i Vänstern hade gärna gått ett steg till. Vi hade gärna infört ett exponeringsförbud för tobaksprodukter. Ett flertal länder har redan infört denna typ av regler för exponering. Dit hör våra nordiska grannländer Island – som var först på plan med frågan – samt Norge och Finland. Dit hör även Kanada, Irland, Storbritannien, Frankrike, Kroatien, Nya Zeeland och Australien. Detta är alltså inget extremförslag från det parti som ni brukar kalla för just extremt.

Fru talman! Erfarenheter från dessa länder visar att lagarna fungerar precis som det var tänkt. Unga röker mindre, och lagen underlättar för de personer som försöker sluta med tobak. Detta handlar om en dold försäljning av tobaksprodukter. Det innebär att man som kund själv får fråga om tobaken finns på plats. Därför yrkar jag bifall till reservation 4, fru talman.

Snusindustrin jublar förstås i dag. Snus har här framställts nästan som en hälsoprodukt av er. Men snus innehåller 3 000 olika ämnen som är skadliga för hälsan, och 28 av dem är cancerframkallande. Man kan absolut inte jämföra snus med rökning. Det är självklart eftersom rökning har en mycket större inverkan på hälsan än vad snus har. Men effekterna och hälsoriskerna för snusarna bör jämföras med dem som inte alls använder någon form av tobak. Det är det rimliga.

Man kan se på frågan från forskningens sida, och vi har kanske lyssnat på olika forskare. Forskningen visar att dödlig hjärtinfarkt, stroke, mun- slemhinneförbränningar, blottade tandhalsar och diabetes typ 2 är stora riskfaktorer för dem som använder fem dosor per vecka. Det är vad forskningen säger.

Det saknas absolut ett vetenskapligt stöd för att rekommendera snus som rökavvänjningsmetod. Det finns fyra publicerade vetenskapliga studier på området rökavvänjning med snus, och det finns ingenting som visar att just snus kan klassificeras som rökavvänjningsmetod. Det kan man också se i Socialstyrelsens nationella riktlinjer för sjukdomsförebyggande metoder.

Antingen lyssnar man på forskningen och tror på Socialstyrelsen, eller så tänker man: Äh, det är nog Snuskommissionen som har rätt ändå i slutändan.

Barn ska absolut inte utsättas för tobaksindustrins marknadsföring. Just därför är det viktigt att även rikta in sig, precis som jag har sagt tidigare, mot marknadsföringen av tobaksprodukter.

Jag yrkar bifall till reservation 4 och stöder självklart den gemensamma reservationen. Jag yrkar avslag på alla andra motioner i detta ärende.

Anf. 10 JOHAN HULTBERG (M) replik:

Fru talman! Tack, Karin Rågsjö, för ditt engagerande inlägg! Det är bra att vi är många som har ett brett engagemang i detta, men det är också tydligt att vi har olika utgångspunkter för politiken. Jag tycker att det i någon mening också var motsägelsefulla ståndpunkter som Karin Rågsjö gav uttryck för här. Å ena sidan sa Karin Rågsjö att det absolut är stor skillnad mellan olika tobaksvarors farlighet, å andra sidan företräder Karin Rågsjö en politik som klumpar ihop all tobak och inte tar hänsyn till att olika produkter har olika farlighetsgrad.

Karin Rågsjö talade också om erfarenheterna från andra länder. Vad sägs om att titta på erfarenheterna från vårt eget land? Sverige är trots allt det land inom EU som har den absolut lägsta tobaksrelaterade dödligheten och som var först med att leva upp till WHO:s mål om att andelen rökare ska vara högst 20 procent. Vi har sett en väldigt tydlig koppling mellan andelen rökare och andelen snusare.

Vad drar Karin Rågsjö för slutsatser? Blundar hon helt för det faktum att vi har betydligt färre rökare i Sverige för att vi har betydligt fler snusare?

Anf. 11 KARIN RÅGSJÖ (V) replik:

Fru talman! Jag tycker att Johan Hultberg är ute och cyklar. Sverige har i årtal haft en ganska skarp folkhälsopolitik riktad mot just rökning. Sverige är unikt i Europa på det området. Vi har varit superduktiga, och det är inte snusets förtjänst, utan det är tack vare de lagar vi har och det

arbete vi har riktat mot exempelvis barn och ungdomar och som vi har varit relativt överens om.

Jag tycker att ni är ute på en ganska farlig resa. Nu vill ni göra skillnad på snus och rökning generellt sett. Vi vet att EU har en helt annan syn på just snuset och menar att det ska vara i paritet med cigaretter. Det är ganska viktigt. Det ni gör nu är att ni kan få igång EU. Det här kan sluta med att man tittar på det här med Sverige och snuset och konstaterar: Ojoj, nu har man gjort någonting här, och det var inte så bra. Vips, så kan hela snusindustrin stå och hacka tändar – vad vet jag? Men den resan har ni påbörjat och inte vi.

Det här är en folkhälsofråga. Vem lyssnar man på då, tycker Johan Hultberg? Lyssnar man på de läkare som arbetar med cancersjuka? Lyssnar man på patientorganisationer? Eller svarar man när Snuskommissionen ringer och träffar dem sedan? Vi har lite olika hållning när det gäller de här produkterna.

Johan Hultberg sa tydligt att det var näringslivet man tog hänsyn till när det gäller detta. Den hänsynen tar inte jag när det gäller folkhälsofrågor. Jag tar rygg på folkhälsan, inte på tobaksindustrin.

Anf. 12 JOHAN HULTBERG (M) replik:

Fru talman! Jag ska vara brutalt ärlig och säga att jag tycker att den här debatten är fördummande. Det är en enorm skillnad att prata om snus och att prata om røktobak. Vi måste klara av att faktiskt ha en seriøs debatt där vi lyssnar på forskningen. Forskningen är extremt tydlig med røkningens farlighet både för den enskilde och för den som passivt utsätts. Det finns inte motsvarande forskningsunderlag när det gäller snusning. Det har inte kunnat bevisas att någon har dött av snus. Jag var glasklar i mitt anförande om att snus inte är en hälsoprodukt, men det är uppenbart, om man tittar på det svenska exemplet, att snuset faktiskt har hjälpt många att sluta röka.

Vi har det lägsta antalet tobaksrelaterade skador i Europa. Det är inte på grund av att vi ligger radikalt lägre i tobaksbruk i Sverige än i övriga länder, utan det beror på att vårt tobaksbruk ser annorlunda ut: att fler snusar och färre röker. Man kan naturligtvis moralisera över att folk snusar. Jag delar uppfattningen att det bästa vore om ingen brukade tobak. Man jag väljer alla dagar i veckan att folk lägger en prilla under läppen i stället för att tända en cigarett eftersom vi vet att røkningen leder till så stora skador. Därför vänder jag mig kraftfullt emot de förslag som Vänsterpartiet står bakom och driver när det gäller att detaljreglera snuset.

Fru talman! Vi har också väldigt tydliga ideologiska skillnader i synen på privatlivet och i synen på det fria företagandet. Karin Rågsjö sa här att hon inte tar hänsyn till det privata näringslivet. Nej, det förstår jag. Hon är vänsterpartist, och det står i partiprogrammet att de ska avskaffa kapitalismen och därmed den liberala demokratin, kan man säga. Det förstår jag. Enligt mig och Moderaterna ska vi ha verkningfulla åtgärder för att minska røkandet, men vi ska inte detaljreglera snuset, för det har inte stöd i vetenskap, Karin Rågsjö.

Anf. 13 KARIN RÅGSJÖ (V) replik:

Fru talman! Johan Hultberg drar lite olika växlar av det här. När det gäller hur vi ligger till med røkning i Sverige har det att göra med en lång tradition av idogt folkhälsoarbete. Det vill jag påstå. Sverige ligger långt

före länder i övriga Europa, inte i Norden, men exempelvis i Sydeuropa. Där har folk nu slutat röka. De snusar väl inte så jättemycket, vad jag vet.

Du har tagit dina fakta, Johan Hultberg, från tobaksindustrin och Snuskommissionen och allt vad det heter. Jag har tagit mina fakta från de läkare, de professorer och de patientgrupper som berörs av hela tobaksfrågan.

Fru talman! Johan Hultbergs problem i detta tycker jag är att ni nu ser till att marknadsföringen för cigaretter och snus likställs. Nu kommer man att köra vidare med det här i stället för att ha klara riktlinjer, dra en gräns och förstå att det finns en mycket stor risk att barn och unga som blir utsatta för reklam, marknadsföring, i den här frågan börjar röka och kanske också snusa. Du kanske ser snuset som en hälsoprodukt – det låter nästan så – men det bästa är väl att så få som möjligt röker eller snusar.

Här har vi olika ingångar, och de är ideologiska. Vi har lyssnat på helt olika forskare, tror jag.

Anf. 14 MICHAEL ANEFUR (KD):

Fru talman! Låt oss konstatera att tobak är skadlig för hälsan i vilken form den än är i, och därför behöver bruket av den regleras. Det finns mängder av vetenskapliga belägg om rökningens skaderisker. Förutom det rent mänskliga lidandet i form av olika sjukdomar leder rökningen också, som har sagts här i kammaren innan, till stora samhälleliga kostnader.

Självklart ska vi göra stora insatser för att minska rökandet och framför allt satsa stort på att det uppväxande släktet aldrig ska börja när vi vet hur svårt det är att sluta.

Fru talman! Med detta sagt är det ändå bekymmersamt att det inte tas hänsyn i lagstiftningen till att olika tobaksprodukter skiljer sig åt i farlighet. Det är exempelvis stor skillnad i risk mellan att bruka röktobak eller snus och tuggtobak. Röktobak orsakar många människors för tidiga död medan snus och tuggtobak innebär betydligt mindre eller åtminstone mindre risker. Detta borde framgå tydligt i lagstiftningen, vilket det inte gör i dag.

Om vi leker med tanken att övriga Europa och EU skulle ha samma fördelning mellan rökning och bruk av snus och tuggtobak som Sverige har skulle antalet tobaksrelaterade dödsfall vara väsentligt lägre än i dag. För folkhälsan skulle ett större bruk av snus och tuggtobak i stället för rökning vara ett stort steg framåt.

Fru talman! Det absolut bästa för folkhälsan är självklart att ingen nyttjar tobaksprodukter över huvud taget. Snus och tuggtobak är varken nyttigt eller ofarligt, men de har betydligt färre baksidor än röktobak. Denna skillnad i farlighet mellan olika tobaksbruk borde framgå tydligare i lagstiftningen. Det är ett arbete som en kommande regering borde ta sig an.

Fru talman! Förslaget om komplettering av tobakslagen har sin grund i att EU begär av medlemsländerna att tobaksvaror ska märkas och därigenom kunna spåras. Det är jättebra, och det tillgodoses på ett utmärkt sätt i det liggande förslaget.

Regeringen har dock valt att göra en mer genomgripande förändring av tobakslagen än EU kräver. Man vill förbjuda rökning på allmänna platser inklusive uteserveringar. Det är inte svårt att förstå hur regeringen har tänkt då rökning, även passiv sådan, är ett problem för många.

När förbudet att röka inomhus på restauranger genomfördes var KD för det. Det var uppenbart att icke-rökare som befann sig på restauranger inte kunde undgå att bli passiva rökare. Det var självklart inte acceptabelt.

När det gäller utomhusmiljöer är saken annat. Risken att utsättas för passiv rökning är väsentligt mindre än inomhus. Kristdemokraterna anser att det är bättre att utöka möjligheten att använda den lokala ordningsstadgan för att göra vissa platser rökfria än att använda total lagstiftning. Likaså anser vi att det ska vara den lokala restaurangägaren som ska avgöra om hans eller hennes uteservering ska vara rökfri eller om delar av den ska vara det.

Allt som vi, var och en, kan tycka illa om lämpar sig inte för att förbjudas via lagstiftning. Det finns en uppenbar risk att lagstiftningen inte kommer att kunna upprätthållas och att medborgarnas förtroende för lagen då reduceras: Man får inte röka här. Ändå röker folk här. Ingenting händer. Alltså blir lagen ineffektiv.

Om besluten i stället tas på lokal nivå enligt ordningsstadgan, som vi kristdemokrater vill, blir det mycket tydligare och mer plats- och situationsbundet. Det kan då också få större acceptans från befolkningen.

Fru talman! När det gäller röktoke vill vi kristdemokrater att det ska finnas ett exponeringsförbud på försäljningsställena. Med tanke på exponeringsförbudets bevisade effekt när det gäller att minska rökning, inte minst genom att minska lockelsen för barn och ungdomar att börja använda cigaretter samt att underlätta för dem som försöker sluta röka, anser vi att ett exponeringsförbud för cigaretter bör införas. Varje enskild individs fria val att fortsätta köpa cigaretter blir enligt vår mening inte inskränkt eftersom produkterna även med ett exponeringsförbud kommer att finnas tillgängliga för dem som frågar efter dem. Vi vill därför att regeringen så småningom ska verka för ett exponeringsförbud för röktoke.

Fru talman! Regeringens förslag till ny tobakslag innehåller ett antal direkt dåliga förslag, vilket en majoritet av socialutskottets ledamöter lyckligtvis vill ändra på. Det rör marknadsföring av snus och självbetjäning av snus. När det gäller dessa två punkter är utskottets majoritetsförslag att regeringens förslag ska strykas och att vi behåller nuvarande lagtext.

Utskottet föreslår dessutom ett tillkännagivande till regeringen om att marknadsföring av tobaksvaror på nätet ska likställas med marknadsföring av tobaksvaror på andra försäljningsställen.

Fru talman! Vi i Kristdemokraterna står bakom samtliga våra reservationer, men för tids vinnande yrkar vi bifall till endast reservation 5, Exponeringsförbud för tobaksvaror.

Anf. 15 KARIN RÅGSJÖ (V) replik:

Fru talman! Jag har lite frågor till dig, Michael Anefur, bland annat om rökning på uteserveringar. Du säger att ingen blir speciellt störd av det och så vidare. Har du pratat med Hotell- och restaurangfacket om vad de tycker om det? Älskar de att man röker? Har du funderat på att det på restaurangernas uteserveringar också sitter barnfamiljer? Barn kan vara väldigt känsliga för rök.

Fru talman! Jag tycker att Michael Anefur har en lite aningslös hållning till just rökning på uteserveringar som jag inte riktigt förstår. Det här är nämligen också normerande, fru talman. I andra länder har man prövat detta. Michael Anefur kanske ska ta en sväng till New York för att se hur

det fungerar. Det fungerar alldeles utmärkt, vad jag vet. Dessutom tror jag inte att det skulle skapa problem för restaurangägarna, just för att det är normerande. Alla vet vad som gäller.

Jag vet att det var ett fruktansvärt liv när man skulle förbjuda rökning inne på restaurangerna. Det gick alldeles utmärkt.

Är det inte på det sättet att när det gäller folkhälsa ska vi försöka se till att det gagnar just folkhälsan och att barn och andra som är känsliga för tobaksrök slipper den?

Fru talman! Detta var mina frågor angående uteserveringar.

Anf. 16 MICHAEL ANEFUR (KD) replik:

Fru talman! Man kan vrida och vända på den här frågan, vilket Karin Rågsjö gärna gör. Men jag tror att skiljelinjen mellan Karin Rågsjö och mig är att jag litar på att människor kan ta eget ansvar. Och jag litar på att marknadskrafter fungerar. När människor vill ha rökfria miljöer kommer de att erbjudas det. Men vi ska vara försiktiga med att gå hela vägen och ta till det största och kraftigaste instrument vi har: att lagstifta.

Jag utgår från att Vänsterpartiet och Kristdemokraterna var överens förra gången, när vi pratade om inomhusmiljön. Då kunde ingen komma undan om man ville gå på restaurang. Utomhus är det en helt annan sak. Jag söker mig gärna till uteserveringar som är rökfria. De blir allt fler. Jag tror också att de allra flesta kommer att vara rökfria i framtiden.

Jag tror dock inte på det centrala bestämmandet om vad varje enskild näringsidkare ska göra eller inte eller på att vi fullständigt tar bort alternativen så att alla ska förlita sig på att vi i riksdagen vet bäst om allt varje gång och hela tiden.

Det är säkert på det sättet som sägs här, att vissa länder har lagstiftning mot rökning på uteserveringar. Det är också många som inte har det. Jag tror att vi kan lösa det här utan att gå lagstiftningsvägen.

Anf. 17 KARIN RÅGSJÖ (V) replik:

Fru talman! Michael Anefur, det här kan vi träta om länge. Men jag tror att en sådan lagstiftning, som vi kan besluta om i morgon, skulle ha en väldigt normerande styrka. Där finns det också ett stort stöd i forskning, hos läkare och så vidare. Det är nog bra att man lyssnar på dem.

Sedan undrar jag, fru talman, en sak. Michael Anefur och andra har sett till att reglerna för marknadsföring av cigaretter och snus fortsätter att gälla; det är uppenbart. Är inte det ett problem när ni nu går emot förslaget om just marknadsföring?

Fru talman! Michael Anefur har också ställt sig bakom att man ska titta lite olika på snus och cigaretter. Jag håller med dig om att cigaretter är betydligt farligare. Men det finns två frågor som EU granskar väldigt noga när det gäller Sverige, och det är alkoholen, Systembolaget, och snus och cigaretter. Tror inte KD att det skulle bli problem om man släpper igenom det här och om EU blev lite piggare och raskare och ville titta på snuset. Plötsligt blir snuset ett jätteproblem, som i så fall ni har skapat, och snuset försvinner.

Den här lagstiftningen kan låta som att man får köpa snus av skumma typer på Mariatorget. Så är det inte riktigt. Man kan fortfarande köpa snus lite varstans. Det här handlar helt enkelt om att sätta upp gränser för marknaden. Marknaden är ganska hungrig på att kränga sina varor.

Anf. 18 MICHAEL ANEFUR (KD) replik:

Fru talman! Vi kan naturligtvis tycka väldigt mycket. Nästan allihop kan vara överens om att det allra bästa hade varit om ingen hade rökt och ingen hade snusat. Hittills har vi inte hört någon som säger att man ska lagstifta och säga att ingen får göra någonting. Vi befinner oss i ett annat läge.

Jag är så fräck att jag säger att EU har fel – jag har inget problem med att säga det. Karin Rågsjö lyfter gärna fram EU och säger att EU nog kommer att reagera på det här och att vi nu gör någonting nytt. Det är faktiskt inte sant. Det är inget nytt över huvud taget. Det är exakt samma lagstiftning efter beslutet i morgon som det är i dag. Vi hittar inte på någonting nytt. Vi låter den gamla marknadsföringen ligga kvar. Därmed är den, så vitt jag förstår, så här långt accepterad av EU.

Det där blir en fajt mot någonting som de facto inte finns i verkligheten. Det är lite trist att vi ska ägna tid i kammaren åt det.

Anf. 19 BENGT ELIASSON (L):

Fru talman! Inledningsvis vill jag säga att vi från Liberalerna naturligtvis står bakom samtliga våra reservationer i det här betänkandet, men för tids vinnande yrkar jag bifall enbart till reservation nr 11 under punkt 9.

Det är många talare under eftermiddagen som har sagt att rökning och tobaksbruk är kanske den enskilt största orsaken till sjukdom och för tidig död världen över, och det är sant. Så ser det ut. I Sverige dör ungefär 12 000 personer varje år av rökning och rökrelaterade sjukdomar.

Men man måste också förstå att det är nästan ingen människa som börjar röka i vuxen ålder. Ska vi jobba förebyggande, se till att minska skadeverkningarna och på sikt få bort dem är det viktigt att sätta in alla klutar på att förebygga rökning bland unga.

Därför ska det vara väldigt höga krav på dem som säljer tobak till alltför unga. De ska naturligtvis bli av med sina tillstånd och bestraffas för det. Där har vi en stark och bra lagstiftning, men vi kanske skulle sätta in bättre klutar på att följa upp lagstiftningen och se till att den faktiskt åtföljs. Då kommer man åt en större del genom det förebyggande arbetet än vad vi gör i dag.

Det är viktigt att förebygga rökning genom arbete i skolan men också inom till exempel mödravård och barnhälsovård – detta för att minska rökning och snusande bland föräldrar. Vi vet också att skadeverkningarna förs över.

Vuxna människor har däremot en frihet att göra, enligt mitt tyckande, dåliga livsval. Var och en gör sina egna val utifrån sina egna förutsättningar.

Fru talman! I alkohollagstiftningen finns det regler som säger att man genom lokala föreskrifter har rätt att förbjuda intag av alkohol inom geografiska områden i en kommun och på platser eller i sammanhang där man finner det lämpligt och där skadeverkningarna och olägenheterna är extra stora. Det regelverket vill vi implementera även på rökning.

Det är därför, fru talman, som vi är emot ett generellt riksdagsbeslut om förbud mot rökning på vissa platser, på uteserveringar, på perronger, vid busshållplatser och så vidare. På många av dessa platser är det helt rätt att ha ett förbud, självklart. Men vi kan inte fatta generella beslut i den här kammaren som gör att det ser exakt likadant ut i hela vårt avlånga land.



Vårt avlånga land är inte likadant. Förutsättningarna på två olika perronger är så otroligt stora beroende på var perrongen är belägen och på hur frekventerad den är. Det är därför som det lokala måste fatta beslut om möjligheten att förbjuda rökning. Det är grundläggande och viktigt, tycker vi liberaler.

Vi är för rökförbudet inomhus, som det ser ut i dag. Vi är för rökförbud som gör att man befriar människor från att utsättas för passiv rökning därför att de inte vill eller inte tål att bli utsatta. Men att förbjuda rökning generellt utomhus så att en storlek ska passa alla – one size fits all – är inte rimligt. Det är därför som vi vill ha möjlighet till lokalt rökförbud i stället. Det är därför som jag vill yrka bifall till vår reservation i ämnet.

Sedan kommer jag till frågan om detaljhandel, exponering och möjlighet att försälja tobaksprodukter. Här, fru talman, skiljer vi också ut oss, och här finns det en skiljelinje. Det är viktigt att man som konsument kan bli informerad om var, när och vilken typ av varor som man kan köpa. Vi vill helst skilja på röktobak och snus. Enligt regeringen är det inte fullt möjligt i det här steget, så vi vill naturligtvis se ett fortsatt arbete för detta. Men det viktiga är att vi gör det möjligt för vuxna människor att göra fria val. Man ska inte inskränka vare sig vår näringsfrihet eller konsumentens möjlighet att utnyttja sin rätt att köpa tobaksprodukter.

Däremot ska det vara ett förebyggande arbete som skyddar samma konsumenter mot skadliga verkningar. Därför är vi också för tydliga innehållsdeklarationer och tydliga deklarerationer om skadeverkningar. Detta är hela tiden en balans mellan individens frihet och folkhälsoarbete. Jag, liksom föregående talare, tror att det är individen som bäst kan bestämma över sin egen hälsa.

(Applåder)

Anf. 20 LENA EMILSSON (S) replik:

Fru talman! I sin reservation skriver Liberalerna: I dag dör fler människor i sjukdomar förorsakade av passiv rökning än som dör i trafiken. Trots det väljer ni att säga nej till rökning på uteserveringar. Hur kan ni välja att säga nej när ni talar om hur farlig rökningen är? Vart tog barnens och ungdomarnas rätt till en rökfri miljö vägen?

Ni skriver också att förbuden måste vägas mot inskränkningar i den enskildes liv. Vems liv? Vart tog inskränkningen vägen för de 91 procent som inte är rökare? Vart tog inskränkandet vägen för barnen, för ungdomarna, för astmatikerna, som har det väldigt svårt där rökning är tillåten? Varför väljer ni att stödja rökningen fastän ni själva påtalar hur farlig den är?

Anf. 21 BENGT ELIASSON (L) replik:

Fru talman! Tack, Lena Emilsson, för frågorna! Om du lyssnade på det anförande som jag nyss höll hörde du att jag tryckte på de lokala förutsättningarna i nästan varenda mening. Vi är inte emot att skydda barn, astmatiker eller andra grupper som nu inte kan vistas i alla miljöer. Detta är ju också en del av friheten. En individs frihet får aldrig inskränka någon annans frihet. Det är då det blir problematiskt.

Det är dock inte vi här i riksdagen som generellt kan säga att det ska se exakt likadant ut på alla platser och i alla delar av landet. De lokala förutsättningarna är extremt olika.

Jag gjorde en jämförelse med alkoholförbuden runt om i kommunerna. Det ser väldigt olika ut när det gäller stad, tätort eller kommundel. Därför har man lagt gränserna väldigt olika, och nivåerna på besluten och förbuden ser väldigt olika ut. Det tycker jag är bra. Jag har ingenting emot de förbud som inskränker andra människors frihet – de är bra – men de måste vara förankrade lokalt. Det är därför vi skriver som vi gör och yrkar bifall till de förslag till beslut som vi gör.

Anf. 22 LENA EMILSSON (S) replik:

Fru talman! Bengt Eliasson sa i sitt anförande att nästan ingen börjar röka i vuxen ålder. Det måste alltså vara något som får barn och unga att börja röka, och det är marknadsföring.

Marknadsföringen är den viktigaste delen för producenter att kunna få ut sina produkter på marknaden. Därför är det viktigt att begränsa marknadsföringen. Den vänder sig nämligen också till unga. Varför är ni emot förslaget att begränsa marknadsföringen?

Anf. 23 BENGT ELIASSON (L) replik:

Fru talman! Det handlar om balansgången, Lena Emilsson. Det är därför vi är emot den här delen. Anledningen till att många unga människor, och tyvärr framför allt unga flickor, börjar röka är mycket mer komplicerad än att bara handla om marknadsföring och reklam. Det behövs många fler insatser än att bara komma åt marknadsföring och reklam.

Självklart ska det inte finnas någon reklam som riktas till barn och unga. Det är vi helt överens om. Men vi kan inte heller göra helt orimliga inskränkningar för näringslivet så att företag inte kan göra reklam för sina produkter.

Vi kan återigen jämföra med förhållandena för alkoholreklam. Vidare finns det i vårt land problem med matrelaterade sjukdomar då unga människor äter alldeles för lite. Tycker Lena Emilsson att det finns för mycket reklam som handlar om att inte äta?

Man kan inte göra de där snabba, enkla jämförelserna där det ena ger det andra. Här handlar det om mycket mer komplicerade samband.

Vi är dock överens om att det är ett stort problem att unga människor börjar röka. Vi är även överens om att det ska finnas ordentligt med förebyggande insatser och arbete som förhindrar detta så att vi på sikt får ned antalet rökrelaterade sjukdomar bland hela befolkningen.

Anf. 24 ÅSA LINDHAGEN (MP):

Fru talman! Låt mig gå rakt på sak om vad ärendet handlar om, nämligen människors hälsa och ytterst deras liv. Uppskattningsvis 12 000 människor dör varje år i Sverige på grund av rökning. Tänk er alla dessa öden och alla dessa anhöriga som mist någon de älskar! Detta ärende handlar inte minst om dem.

Mer än varannan människa som röker dör av sina cigaretter, och i genomsnitt förlorar varje rökare mer än tio år av sitt liv. Även snus påverkar människors hälsa. Det finns ett samband mellan snus och typ 2-diabetes, cancer i bukspottkörteln, matstrupen och munhålan och en ökad risk att dö efter hjärtinfarkt eller stroke.

Även människor som inte ens använder tobak drabbas. Passiv rökning uppskattas orsaka fem till tio fall av lungcancer varje år och 400 fall av hjärt-kärlsjukdomar.

Utöver att tobaksindustrins produkter handlar om människors liv och hälsa kostar tobaken en massa pengar för samhället. Enbart rökningen uppskattas kosta 31,5 miljarder kronor per år för Sveriges skattebetalare. Här belastas såklart inte minst sjukvården.

Därför, fru talman, är det ärende vi ska fatta beslut om oerhört viktigt, för förslagen handlar om att minska tobaksanvändningen i Sverige.

Jag vill lyfta fram tre viktiga steg framåt som den nya lagen om tobak och liknande produkter innebär.

För det första: Vi förbjuder rökning på uteserveringar och flera offentliga platser, såsom lekplatser, idrottsplatser, busshållplatser och tågperonger. Rökförbud på inomhusserveringar blev en succé. Nu är det dags att ta nästa steg.

För det andra: Framöver kommer tobak bara att få säljas av den som har tillstånd, och tobaksförpackningar ska förses med en unik identitetsmärkning och en säkerhetsmärkning. Det är bra för att förhindra organiserad brottslighet att tjäna pengar på illegal tobak och för att värna hederliga handlare.

För det tredje: Snusdosor måste innehålla minst 20 portioner. Detta är viktigt eftersom små, billiga förpackningar kan vara mer lockande för inte minst ungdomar, som generellt är mer priskänsliga. Vi vill ju inte dra in ungdomar i ett nikotinberoende. De allra flesta tobaksanvändare börjar använda tobak innan de är 18 år. Därför är det oerhört viktigt att skydda barn och unga. Alla barn har rätt till en god hälsa, och lyckas vi hålla barn och unga ifrån tobak är chansen mycket stor att de inte någonsin blir beroende.

Utöver dessa förslag skulle vi också behöva skärpa lagstiftningen om marknadsföring och självbetjäning inne i butikerna. Det kommer vi dock inte att göra eftersom de borgerliga partierna och Sverigedemokraterna röstar ned dessa skärpningar. Det är oerhört ledsamt. Om vi tar bort självbetjäningen och gör det svårare för tobaksbolagen att göra reklam för sina farliga produkter minskar tobaksanvändningen. Det säger ju egentligen sig självt. Det finns inte ett företag i världen som skulle lägga pengar på marknadsföring om den inte gav resultat.

Jag har mycket svårt, fru talman, att förstå varför vi inte ska göra det svårare för tobaksbolagen att tjäna pengar på att förstöra människors hälsa. Låt mig vara väldigt tydlig! Det här handlar om tobaksbolagen, inte individen. Låt vuxna få göra som de vill! Det här är ingen lag som handlar om att förbjuda människor att röka eller snusa. Det är bara att gå till affären och handla. Nej, det här handlar om att försvåra för tobaksindustrin att dra in barn och unga i ett beroende.

Varför vill de borgerliga och Sverigedemokraterna rösta ned dessa förslag? Jag förstår inte varför, och jag tror att det är fler än jag som inte förstår.

Fru talman! Det är dock ändå mycket glädjande med de steg framåt som vi partier tar i dag, över blockgränsen, för att minska tobaksanvändningen och värna människors liv och hälsa. Det är ett oerhört viktigt beslut, och det tas inte en dag för tidigt.

Jag yrkar bifall till Socialdemokraternas, Vänsterpartiets och Miljöpartiets reservation.  
(Applåder)

Anf. 25 JOHAN HULTBERG (M) replik:

Fru talman! Jag begärde ordet nästan mest för att försöka reda ut några missförstånd i debatten. Det framställs nästan som att vi släpper marknadsföringen fri. Det lät nästan på det viset när man lyssnade till Åsa Lindhagen och tidigare till Karin Rågsjö. Men så är det ju inte.

Vi har en väldigt strikt lagstiftning som förbjuder marknadsföring av tobak. Sedan finns det ett litet, begränsat undantag som tillåter marknadsföring inne på ett försäljningsställe, förutsatt att marknadsföringen inte är uppsökande, att den inte är påträngande och att den inte uppmuntrar till bruk av tobak. Det är alltså den lagstiftning som Moderaterna och de andra allianspartierna – SD instämmer också i det – vill ha kvar.

Vi tror också att det är rimligt att det finns möjlighet att marknadsföra de mindre skadliga alternativen till tobaksrökningen, som tar omkring 12 000 liv i Sverige. Vi tycker alltså att det är bra att den som redan är fast i ett nikotinberoende, som redan är fast i ett beroende av cigaretter eller annan röktoak, får en möjlighet att gå över till en mindre skadlig produkt.

Vi kan naturligtvis drömma om det tobaksfria samhället, men vi är ganska långt därifrån. Därför tycker vi att det är fel att försvåra för snuset, att detaljreglera snuset och att ge sken av att ett rökförbud på uteserveringar skulle göra att unga inte börjar snusa eller röka.

Vi har ett individuellt ansvar. Vi tycker att man måste ta det, också som förälder. Jag har ett ansvar om jag sätter mina barn på en uteservering där det röks för fulla muggar. Det ansvaret tar jag, och jag förväntar mig att fler föräldrar gör det.

Jag ställer samma fråga till Åsa Lindhagen som jag har gjort till övriga här. Vad är det viktigaste för Miljöpartiet – att minska det totala antal som brukar tobak eller att minska de tobaksrelaterade skadorna?

Anf. 26 ÅSA LINDHAGEN (MP) replik:

Fru talman! Vi ska minska skadorna och dödsfallen, och det gör vi genom att minska tobaksanvändningen. Hur har ni tänkt göra det? Hur ska vi minska skadorna från tobak på andra sätt än genom att minska själva användningen? Det är ju helt centralt för att komma framåt i dessa frågor.

Vi tänker inte sitta och drömma om att minska tobaksanvändningen. Vi kommer att jobba systematiskt på olika sätt för att nå dit. Det är absolut inte omöjligt. Det finns väldigt stora möjligheter att ta steg framåt för att successivt flytta fram positionerna och till slut helt slå undan benen för tobaksindustrin och se till att vi har ett rökfritt samhälle. Det är väl ändå politikens uppgift att ta det ansvaret och göra vad man kan för att komma dit?

Ni pratar mycket om att snus är mindre skadligt. Ja, men vad är det för argument? Snus är fortfarande skadligt. Det är väldigt tydligt, inte minst från Folkhälsomyndigheten, att vi behöver minska snusanvändningen, precis som vi behöver minska användningen av cigaretter, som är ännu farligare.

Förslaget om att begränsa marknadsföringen och självbetjäningen innebär inget förbud mot att snusa eller röka. Vill du sluta röka genom att börja snusa – gör det! Vårt förslag hindrar inte det. Jag har, fru talman, svårt att se att den som vill sluta röka genom att börja snusa inte skulle göra det bara för att det är mindre reklam i butikerna.

Ni röstar nu ned förslag om skärpt marknadsföring, inte bara för snus utan också för cigaretter. Vi går alltså miste om en möjlighet, fru talman, att ytterligare minska tobaksanvändningen. Jag kan inte förstå varför ni inte vill begränsa reklamen för barn och unga. Jag skulle gärna vilja låta den frågan kvarstå, för jag uppfattar det som att den ännu inte är besvarad.

Anf. 27 JOHAN HULTBERG (M) replik:

Fru talman! En fråga som fortfarande inte är besvarad är min fråga om huruvida Miljöpartiet prioriterar att minska det totala brukandet av tobak eller prioriterar att minska de tobaksrelaterade skadorna.

Jag tycker att vi måste ha en seriös ingång i detta som handlar om att se det faktum att många har blivit hjälpta av snuset när de har slutat röka. Det är faktiskt ett väldigt tydligt samband i Sverige: Vi har den lägsta tobaksrelaterade dödligheten samtidigt som vi har den högsta andelen snusare. I den bästa av världar – absolut – skulle ingen vara beroende av nikotin eller någon tobaksprodukt, men där är vi inte riktigt.

Socialstyrelsen gjorde en enkätundersökning där det visade sig att många faktiskt var hjälpta av snuset. Snus är ingen hälsoprodukt, men vi ska ge en ärlig beskrivning av det. Den beskrivning som ledamoten Lindhagen gav tycker jag inte var korrekt och riktig. Jag tror att mycket av den beskrivningen baseras på de mer allmänna forskningsstudier som är gjorda när det gäller rökfri tobak, till exempel. Och studien om risk för diabetes bygger på ett bruk som är långt över ett normalbrukande. Jag tycker alltså att det är viktigt att vi förhåller oss seriöst till fakta och beskriver verkligheten så som den är.

Vi moderater vill ha effektiva åtgärder. Därför välkomnar vi mycket av det som läggs fram i propositionen. Vi har själva drivit på för att det ska vara tillståndskrav. Vi står bakom stora delar när det gäller att utvidga rökförbudet. Men vi tycker att gränsen för politikens klåfingrighet måste gå någonstans, till exempel vid hur många prillor det ska vara i en snusdosa eller i fråga om en vuxen människa ska få sätta sig på en uteservering och ta en cigarett eller inte.

Anf. 28 ÅSA LINDHAGEN (MP) replik:

Fru talman! Jag tycker att det är en lite märklig debatt. Jag uppfattar att vi är överens om att snuset har skadeverkningar, men ibland förefaller det i debatten som att vi inte är överens om det. Men låt oss ändå säga att vi är överens om att snus är skadligt. Det är mindre skadligt än cigaretter men fortfarande skadligt. Ska vi då inte göra allt vi kan från politiken för att begränsa både användningen av cigaretter och användningen av snus? Jag förstår inte logiken i de resonemang som förs fram från de partier som nu vill rösta ned förslaget om den skärpta marknadsföringen och som inte vill införa förbud mot självbetjäning när det gäller cigaretter och snus, trots att vi vet att det påverkar tobaksanvändningen.

Vad vill vi i Miljöpartiet? Jag tyckte att jag var tydlig, fru talman, i mitt svar, men jag ska vara ännu tydligare. Vi vill minska skadeverkningarna. Vi vill minska de tobaksrelaterade dödsfallen. Hur gör vi det? Jo, vi gör det genom att minska tobaksanvändningen.

Fru talman! De politiska beslut vi kan fatta för att på olika sätt minska tobaksanvändningen har vi i denna församling, enligt min fasta övertygelse, ett ansvar för att fatta.

Vi missar nu en möjlighet att skärpa lagstiftningen i fråga om cigaretter. Det finns partier som till och med vill ha exponeringsförbud, det vill säga gå ännu längre. Precis som Kristdemokraterna ser jag inte det som ett hot mot individens frihet. Detta är inget förbud mot att köpa snus eller cigaretter. Det handlar om att försvåra för tobaksindustrin att tjäna pengar på människor som riskerar sin hälsa. Varför vill Moderaterna inte göra detta?

Anf. 29 JOAR FORSSELL (L):

Fru talman! Jag önskar ibland att politiker kunde chilla och ta en prilla. Nu är det juletider. Det är julbord, och folk käkar mat med mättade fetter och sill som är sötad med socker. Därtill kanske man tar en nubbe. Och framför Kalle Anka lutar man sig tillbaka i soffan och tar en prilla snus och har det ganska bra.

Livet bjuder på rätt mycket farligheter. Och för att ta sig igenom det behöver man ibland få göra saker som också kan vara skadliga.

Det var någon här som lyfte upp att läkare och forskning säger att tobak är livsfarligt. Ja, det är klart att det är så. Där finns det över huvud taget inte någon skiljelinje i svensk politik. Skiljelinjen går vid frågan om vi ska göra skillnad på olika typer av tobak och vid frågan om vi ibland ska låta folk få göra lite dåliga val i sina egna liv eller om vi politiker ska gå in och bestämma.

Jag tycker att vi ska göra skillnad på olika tobaksprodukter. Snus är jättefarligt ibland. Men framför allt i denna debatt kanske vi ska betrakta det som en utkörsport från rökning snarare än som en inkörsport till ett dåligt beroende.

Det finns många saker som inte är olagliga men som är olämpliga och som man kan göra på alla möjliga typer av allmänna platser. Men det betyder inte att varenda sak ska förbjudas. Det måste få vara upp till kommunen, om det är platser som kommunen äger och hanterar, att bestämma vilka regler som gäller. Och det måste få vara upp till företag och enskilda individer att få bestämma över sina egna platser. Det är nämligen den som äger, som har hand om och som förvaltar en plats som kan avgöra om något som är olämpligt bör bli förbjudet.

Det var någon som försökte göra det här till en fråga om demokrati genom att säga att 90 procent inte vill ha det och att det bara är 10 procent som vill bruka eller brukar tobak på det här viset. Jag är uppvuxen med astma. Jag tillhör dessa 90 procent och har aldrig tagit en cigg. Jag tycker dock inte att demokrati handlar om att alltid göra det som majoriteten vill, utan vi ska också värna om minoriteten. De 10 procentens rättighet att bestämma över sina egna kroppar och sina egna liv väger tyngre än de 90 procentens så kallade rätt att få bestämma över andras liv.

Vill man ta en snus ska man kunna göra det. Vill man sälja snus och marknadsföra det i sin egen lilla butik ska man få göra det. Vill man ta en cigg på uteserveringen eller sätta sig på en krog där det finns cigg ska man få göra det. Herregud, fru talman! Kan inte politiker ibland chilla, ta en prilla och låta människor få bestämma över sina egna liv!

Självklart borde restaurangägarna få tillåta e-cigarretter, vattenpipor och kanske cigg på sin uteservering. Är man inte nöjd med det kan man gå till en annan krog. Det finns en massa krogar där det inte är tillåtet, och det utbudet skapas på marknaden. När man går fram med att förbjuda även e-cigg och vattenpipa, då är det faktiskt inte längre av folkhälsoskäl. Då är det paternalism, och man slår ut hela den del av serveringskulturen som erbjuder vattenpipor. Man slår ut näringsidkare och inskränker människors rätt att faktiskt få bestämma över sina egna liv.

Fru talman! Jag hoppas att riksdagen och församlingen här inne kan luta sig tillbaka, chilla, njuta lite av livet och låta andra människor få bestämma över sina egna liv.

Överläggningen var härmed avslutad.  
(Beslut skulle fattas den 12 december.)

## § 5 Bordläggning och beslut om förlängd motionstid

Följande dokument anmäldes och bordlades:

Propositioner

2018/19:11 Ändring i skatteavtalet mellan Sverige och Ryssland och upphävande av förordning

2018/19:26 Kompletterande bestämmelser till EU:s geoblockeringsförordning

Skrivelse

2018/19:25 Riksrevisionens rapport om skyddet av värdefull skog

Kammaren biföll talmannens förslag att motionstiden för ovanstående propositioner och skrivelse skulle förlängas till och med *fredagen den 18 januari 2019*.

EU-dokument

COM(2018) 817 Förslag till Europaparlamentets och rådets förordning om ändring av förordningarna (EU) nr 1305/2013 och (EU) nr 1307/2013 vad gäller vissa regler för direktstöd och stöd för landsbygdsutveckling under åren 2019 och 2020

Finansutskottets betänkanden

2018/19:FiU1 Statens budget 2019 Rambeslutet

2018/19:FiU11 Höständringsbudget för 2018

Prot. 2018/19:26

11 december

-----

*Ny lag om tobak och  
liknande produkter*

Prot. 2018/19:26  
11 december  
-----

§ 6 Kammaren åtskildes kl. 14.32.

Sammanträdet leddes av tredje vice talmannen.

Vid protokollet

JOHAN WELANDER

*/Olof Pilo*



<b>§ 1 Anmälan om granskningsrapport .....</b>	<b>1</b>
<b>§ 2 Ärenden för hänvisning till utskott .....</b>	<b>1</b>
<b>§ 3 Ärende för bordläggning.....</b>	<b>1</b>
<b>§ 4 Ny lag om tobak och liknande produkter .....</b>	<b>2</b>
Socialutskottets betänkande 2018/19:SoU3 .....	2
Anf. 1 LENA EMILSSON (S) .....	2
Anf. 2 JOHAN HULTBERG (M) .....	3
Anf. 3 LENA EMILSSON (S) replik .....	5
Anf. 4 JOHAN HULTBERG (M) replik .....	5
Anf. 5 LENA EMILSSON (S) replik .....	6
Anf. 6 JOHAN HULTBERG (M) replik .....	6
Anf. 7 CHRISTINA ÖSTBERG (SD).....	7
Anf. 8 SOFIA NILSSON (C) .....	8
Anf. 9 KARIN RÅGSJÖ (V).....	9
Anf. 10 JOHAN HULTBERG (M) replik .....	11
Anf. 11 KARIN RÅGSJÖ (V) replik .....	11
Anf. 12 JOHAN HULTBERG (M) replik .....	12
Anf. 13 KARIN RÅGSJÖ (V) replik .....	12
Anf. 14 MICHAEL ANEFUR (KD) .....	13
Anf. 15 KARIN RÅGSJÖ (V) replik .....	14
Anf. 16 MICHAEL ANEFUR (KD) replik .....	15
Anf. 17 KARIN RÅGSJÖ (V) replik .....	15
Anf. 18 MICHAEL ANEFUR (KD) replik .....	16
Anf. 19 BENGT ELIASSON (L) .....	16
Anf. 20 LENA EMILSSON (S) replik .....	17
Anf. 21 BENGT ELIASSON (L) replik .....	17
Anf. 22 LENA EMILSSON (S) replik .....	18
Anf. 23 BENGT ELIASSON (L) replik .....	18
Anf. 24 ÅSA LINDHAGEN (MP) .....	18
Anf. 25 JOHAN HULTBERG (M) replik .....	20
Anf. 26 ÅSA LINDHAGEN (MP) replik.....	20
Anf. 27 JOHAN HULTBERG (M) replik .....	21
Anf. 28 ÅSA LINDHAGEN (MP) replik.....	21
Anf. 29 JOAR FORSSELL (L) .....	22
(Beslut skulle fattas den 12 december.).....	23
<b>§ 5 Bordläggning och beslut om förlängd motionstid .....</b>	<b>23</b>
<b>§ 6 Kammaren åtskildes kl. 14.32.....</b>	<b>24</b>